

Grossglockner

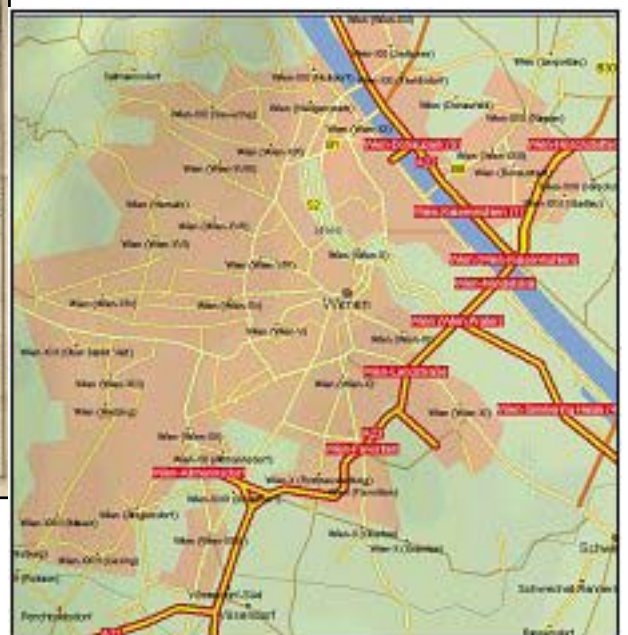

Ötzi

Kaiserin Sisi en Franz Joseph I

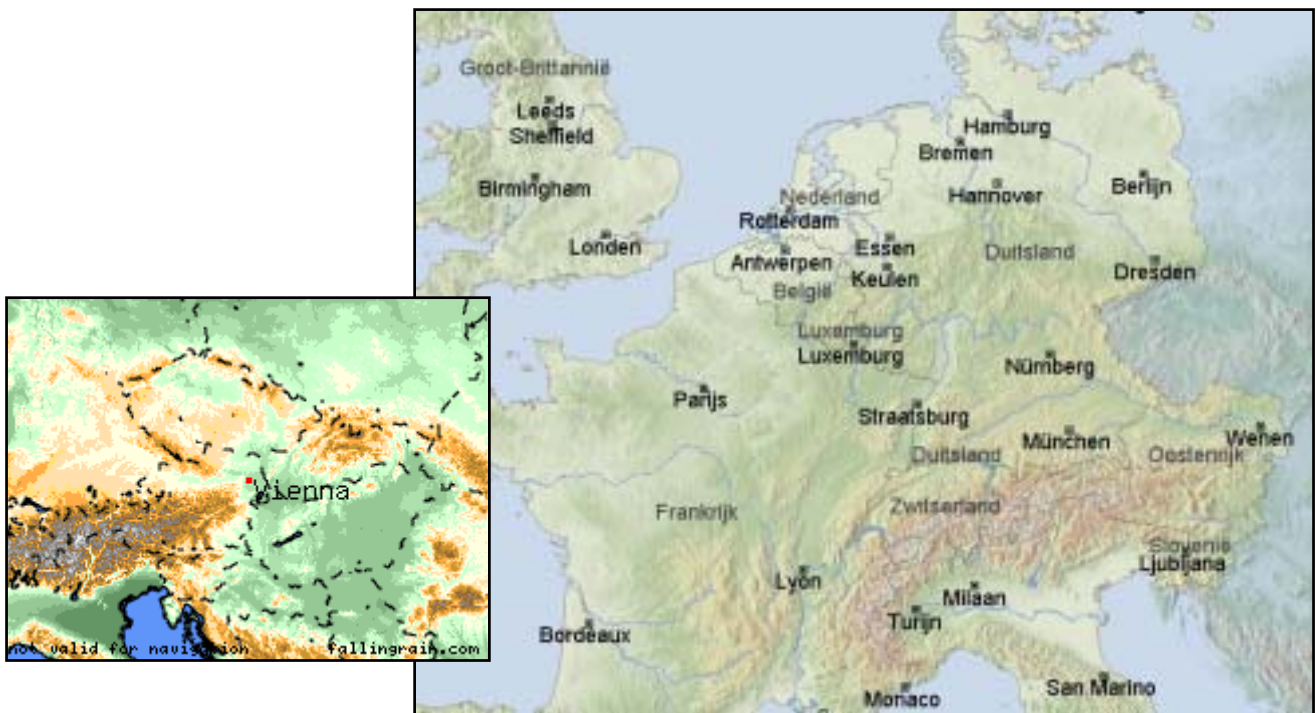
Als je aan Wenen denkt dan

Inhoud van het werkstuk Wenen

Inhoud	2
Waar ligt Wenen	3
Hoe komt Wenen daar (de site)	4
Een stukje geschiedenis van Wenen (historische morfologie)	5
De Situation van Wenen. (relatieve ligging)	8
Welke functies heeft de stad gehad.	13
Evaluatie met de literatuurbundel.	20
Ter Afsluiting	21
Bronvermelding	22
Bijlage: Functiekaart Wenen	

Waar ligt Wenen?

Op de kaart rechts is Wenen helemaal rechts te zien.
En op de kaart links ook nog eens met relief.

En met de onderstaande links kan je nog twee kaarten bekijken van Oostenrijk

[Oostenrijk.pdf](#)
[Oostenrijk2.pdf](#)

Hoe komt Wenen daar ?

De site van Wenen

Na vele onderzoeken is gebleken dat het gebied langs de Donau al in de Late Steentijd, 5000 voor Christus bewoond was. Op de beboste noordwest hellingen zijn sporen van bewoning ontdekt. Wenen zelf werd rond 800 voor de jaartelling gesticht. Toen lag de plaats dus aan de noordkant van de de Donau. Maar van

deze Nederzetting is niets

overgebleven. De plaats van het huidige Wenen werd bepaald door de

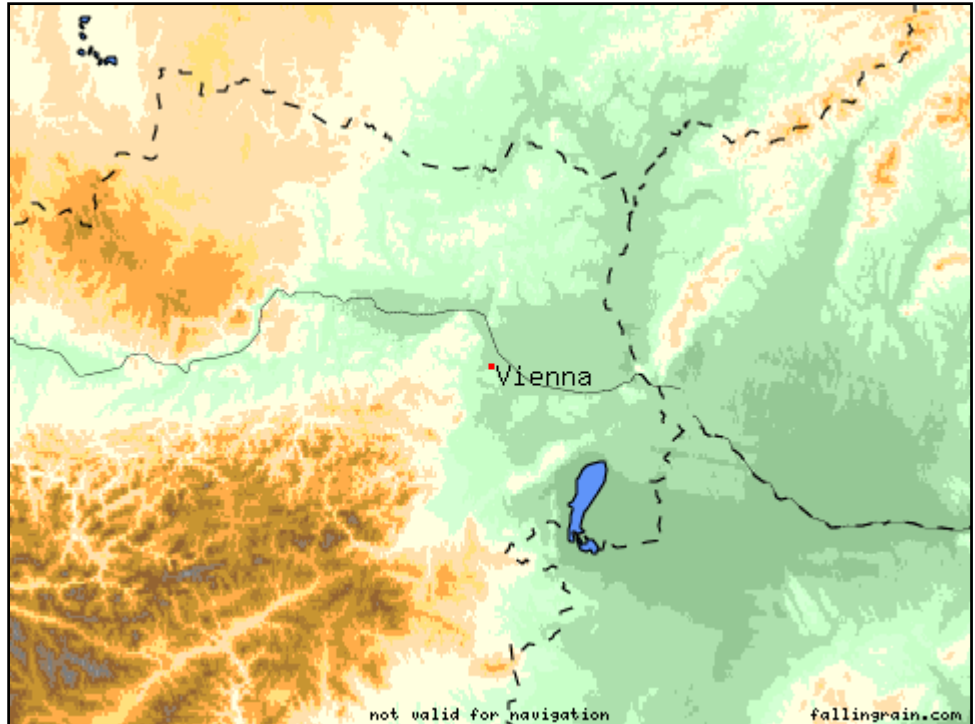
Romeinen.

Zo rond de jaartelling werd de garnizoensstad en legerplaats

Vindobona door de Romeinen

gesticht en viel het onder de Romeinse provincie

Pannonia.

Het lag aan de noordgrens van het immense rijk en Vindobona moest door de rivier beschermt worden voor barbaarse aanvallen vanuit de Hongaarse hoogvlakte. Ook bouwde men niet direct aan de oever maar op een verhoging een stukje van de rivier af. Vandaar de naam Hoher Markt in het centrum, de plaats waar resten van Vindobona terug zijn gevonden.

Na de Romeinen werd het toch nog door de Barbaarse stammen vanuit het oosten verwoest en de plaats had tot de 8ste eeuw geen betekenis meer.

Maar vanaf de 8ste eeuw werd het gebied veroverd door Otto I in dienst van Karel de Grote en de garnizoensstad breidde zich uit tot een heus stadje wat Wenen zou gaan heten. Wenen werd een belangrijke plaats in het gebied wat Ostmark toen zou gaan heten.

Wenen

De historische Morfologie

In dit hoofdstuk volgt de geschiedenis van Wenen in het kort met ook veel relaties naar de heersers en het land waarin Wenen ligt.

En ook is op de figuren te zien hoe Wenen is uitgebreid in de afgelopen 2000 jaar.

Op de plaats van het huidige Wenen lag oorspronkelijk een Keltische nederzetting. Onder de Romeinen werd de nederzetting uitgebreid met een garnizoen en werd de plaats Vindohona genoemd.

Door de ligging aan de rand van de Hongaarse vlakten was de stad kwetsbaar voor aanvallen. Vroeg in de vijfde eeuw werd de nederzetting door barbaarse invasies verwoest. Na wisselende overheersingen maakte de nederzetting ten slotte deel uit van de door Karel de Grote opgerichte Ostmark. Wenen wordt in de bronnen voor het eerst als stad vermeld in 1137. In de tiende eeuw kwam Wenen in handen van het Duitse geslacht Babenberg, en tijdens hun bijna drie eeuwen durende heerschappij werd de stad een belangrijk handelscentrum. In de dertiende eeuw kregen de Habsburgers de stad in handen. Eind 13^e eeuw werd Wenen een van de belangrijkste steden van Europa. Sinds het midden van de 15de eeuw was Wenen de gewone residentie van de Duitse keizers. De Hongaarse koning Matthias Corvinus nam Wenen in en bezette de stad van

1485 tot 1490. In 1517 kreeg Wenen een nieuw stadsrecht deze werd in 1526 weer gewijzigd. Spoedig moest de stad het hoofd bieden aan de eerste belegering door de Turken (1529). In 1683 deden de Turken nogmaals een poging de stad in handen te krijgen, maar dit keer hield Wenen stand. Toen het gevaar van de Turken geweken was kon de stad eindelijk tot bloei komen. Er werden enorme paleizen gebouwd en vanaf de 18de eeuw was Wenen het centrum van het keizerrijk. De bezetting door

1485 tot 1490. In 1517 kreeg Wenen een nieuw stadsrecht deze werd in 1526 weer gewijzigd. Spoedig moest de stad het hoofd bieden aan de eerste belegering door de Turken (1529). In 1683 deden de Turken nogmaals een poging de stad in handen te krijgen, maar dit keer hield Wenen stand. Toen het gevaar van de Turken geweken was kon de stad eindelijk tot bloei komen. Er werden enorme paleizen

Napoleon in 1809 deed het vertrouwen van de Habsburgers wankelen, evenals de revolutie van 1848.

In 1848 de tijd van liberale en nationale revoluties in geheel Europa, werd de zwakke Ferdinand I (1835-1848) afgezet ten gunste van keizer Franz Jozef I, die maar liefst tot 1916 het rijk zou besturen. De overheid onder Franz Jozef

I was corrupt en ongecontroleerd. Alle delen van het rijk werden zeer centralistisch bestuurd. Ook de kerkhervorming van Franz Joseph II werden weer afgeschaft. In 1859 wisten Italiaanse nationalistten zich aan Oostenrijk te ontworstelen en in 1866 na een nederlaag in de oorlog tegen Pruisen (onder leiding van Bismarck) was ook de rol van Oostenrijk in de Duitse politiek uitgespeeld. Door de nederlaag tegen Pruisen ging Oostenrijk zich weer meer richten op de oosterburen. In 1867 kwam de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie tot stand. Hongarije bleef soeverein maar wel verenigd met Oostenrijk. Franz Joseph I werd dan ook keizer van Oostenrijk en koning van Hongarije.

In 1907 vonden eerste algemene verkiezingen (alleen voor mannen) plaats. Naar aanleiding van de moord in 1914 in Sarajewo op de beoogde opvolger van Franz Joseph I, Franz Ferdinand, brak de Eerste Wereldoorlog uit.

In 1914 had Wenen 2 miljoen mensen uit het gehele Habsburgse centrum waren

Tijdens de oorlog, in 1916, Joseph I. Zijn opvolger, Karel I, de Habsburgse troon plaats al in 1917 de oorlog dat lukte hem niet. Na de werd Oostenrijk ontbonden. Hongarije en Joegoslavië zelfstandig. Roemenië en Italië wat resten in.

inwoners, doordat burgse Rijk naar getrokken.

stierf Franz zou als laatste op nemen. Hij wilde beëindigen, maar verloren oorlog Tsjechoslowakije, werden pikten ook nog

Het eens zo grote rijk stortte ineen. De verarming van Wenen na 1918 was geweldig.

Op 12 nov. werd de eerste Oostenrijkse Republiek uitgeroepen maar Oostenrijk was op dat moment een klein, arm land met maar zeven miljoen inwoners in plaats van vijftig miljoen. De bevolking wilde aansluiting bij Duitsland, maar de geallieerden verhinderden dit in het Verdrag van Versailles. Hitler, in Oostenrijk geboren en aan de macht in Duitsland sinds 1933, wilde Oostenrijk graag inlijven (Anschluss). Met behulp van Mussolini (Italië) voorkwam men overrompeling door de Duitsers. De socialisten verzetten zich hevig daartegen en werden gevangengenomen of vermoord. Oostenrijkse nazi's deden in 1934 een greep naar de macht die echter

mislukte. Bondskanselier Dolfuss werd echter gedood en opgevolgd door Schuschnigg. Deze verloor in 1936 de steun van Italië omdat Mussolini en Hitler meer op één lijn kwamen te zitten. Begin maart 1938 werd Schuschnigg door Hitler onder zware druk gezet om de nazi Seyss-Inquart in de regering op te nemen. Overtuigd van naderend onheil zocht Schuschnigg tevergeefs steun bij Frankrijk en Engeland. Op 12 maart 1938 rukten Hitlers' troepen Oostenrijk binnen en Seyss-Inquart werd rijksstadhouder van Oostenrijk, dat voortaan Ostmark heette. Zo raakte Oostenrijk betrokken in de Tweede Wereldoorlog.

Bij het Staatsverdrag van 1955 kreeg Wenen zijn zelfstandigheid terug toen Oostenrijk een soevereine staat werd..

Tijdens de Koude Oorlog en de jaren daarna vervulde Wenen een belangrijke rol in de handel tussen Oost- en West-Europa.

En als we dan nog even terugkijken door de geschiedenis dan heeft Wenen als diplomatiek en cultureel centrum zeker nog verscheidene keren betekenis gehad. Wenen was door de eeuwen heen een stad waar nogal eens vrede's werden gesloten, o.a. in 1506, 1735 en 1864. Verdragen en bondgenootschappen in Wenen werden gesloten in 1632 (tussen Spanje en de keizer), 1686, 1689 (het Groot Verbond van Wenen), 1725 en 1791. Het bekendste is het congres van 1814-1815, dat de statenordening na het verdwijnen van Napoleon regelde.

De relatieve ligging van Wenen

De situation van Wenen

Op bovenstaande kaart is te zien dat Wenen op de doorgaande kruistochtroute lag via Istanbul naar het Heilige land, en Jeruzalem. En hier is duidelijk te zien dat ook de nabijgelegen plaats Regensburg toen een veel belangrijkere rol speelde als nu.

Op onderstaande kaart zijn de handelsroutes weergegeven van de elfde tot de dertiende eeuw. Hiernaast een kaartfragment daarvan met dan vergroot het gebied rond Wenen.

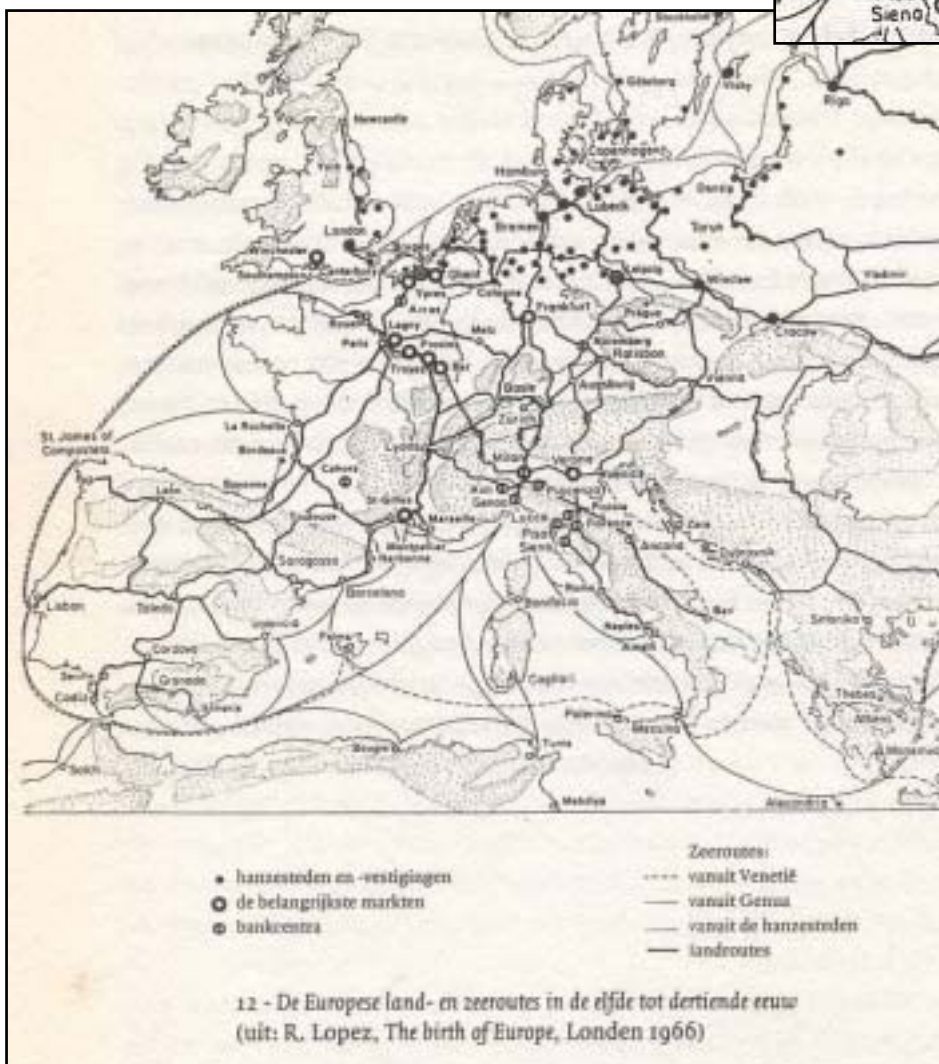
Wenen is dan al een kruispunt van de handelsroutes; Wroclaw-Venetië en Van Regensburg naar Oost-Europa.

De laatst genoemde route loopt parallel met de rivier de Donau.

De Donau is na de Wolga de langste rivier van Europa.

De Donau is vanouds belangrijk als verkeersader tussen Midden-Europa en het Zwarte-Zeegebied. Doordat er geen grote Industriegebieden langs de rivier zijn en door de vele conflicten door de eeuwen heen in het Donaugebied is de betekenis niet te vergelijken met die van de Rijn; het totale goederenvervoer op de Donau bedraagt ca. 25% van dat op de Rijn.

Vervolgens gaan we kijken op de volgende overigens gekleurde kaart. En wat zien we daar? Deze andere bron geeft nog wat meer routes aan en Wenen is zelfs een knooppunt van Hanzeroutes.

Een compleet netwerk van Keulen naar Constantinopel (Istanbul) en van Venetië naar Kiew en ook Magdeburg, Praag, Wenen en Boedapest was toen al een doorgaande route.

Voor al op deze laatste kaart is goed te zien dat Wenen de toegangspoort over land was tot het Oosten van Europa en ook als je nog verder naar het oosten moest.

En hier heb je Europa in 1555. Wenen als hoofdstad van de Habsburgse Ostmark.

Omdat de Turken in het oosten zaten werd Wenen wel degelijk bedreigd en is het ook aangevallen. Maar verder dan Wenen zijn de Turken niet geweest.

Hier is Wenen de hoofdstad van een rijk dat zich noordelijk en zuidelijk van Wenen uitstrekt. Heel anders dan we ons nu voorstellen.

Kijken we vervolgens op deze twee kaarten van de Donaumonarchie dan zie je dat Oostenrijk, samen met Hongarije een aardig groot land is met veel volkeren.

En ook is te zien hoe zich dat ongeveer heeft ontwikkeld.

Hierbij speelde Wenen als hoofdstad van een inmens groot en divers gebied, denk maar eens aan al die verschillende etnische groeperingen, een belangrijke rol. Net als

Wenen is zo ook Boedapest tot bloei gekomen.

Als je dan vervolgens op de kaart van Wenen kijkt anno 2000 (van een routeplanner) dan valt op dat de handelsroute naar Regensburg niet eens meer zo belangrijk is, maar Munchen veel meer in het oog springt. En over het algemeen: Er zijn gewoon veel meer wegen bij gekomen.

En zo ook de routeplanner is ingesteld: De landen in het oosten worden niet meer als zo belangrijk beschouwd, maar meer de landen die tot West-Europa behoren.

Dus tegenwoordig ligt Wenen relatief gezien helemaal in het oosten van Europa, gezien ons eigen Nederlandse perspectief.

Welke functies heeft de stad gehad.

Wenen heeft nogal wat functies op zich gedragen. En ook kan je in de geschiedenis de verschillende periodes van de stad goed onderscheiden.

Ik heb een indeling gemaakt van vijf periodes.

Wenen in de late middeleeuwen

De Baroque stad

De Muziekstad

Wenen in de Grunderzeit

Wenen tot nu

De eerste vier periodes zijn door studenten van de Weense Universiteit mooi in beeld gebracht En dat heb ik aan dit document toegevoegd.

Het begon allemaal na de 8ste eeuw, toen werd het gebied veroverd door Otto I in dienst van Karel de Grote en Wenen werd een belangrijke plaats in het gebied wat toen Ostmark zou gaan heten.

Rond het eerste millenium werd het geschonken aan de Babenbergs die de stad tot een centrum van handel en Cultuur maakten.

© The Hebrew University of Jerusalem & The Jewish National & University Library

Wenen in de late middeleeuwen

In de 14^e eeuw was het stadsgezicht voornamelijk in Gotische stijl en bleef tot het begin van de 17de eeuw zeer bepalend in Wenen.

Zelfs de in de 13de eeuw gebouwde Stephansdom, de oudste en bekendste kerk van Wenen, is gerestyled in de gotische stijl.

Met de komst van de Universiteit aan het eind van de 14^e eeuw kreeg Wenen steeds meer de functie van intellectueel centrum.

Ook was het toen een regeringsstad, De Habsburgers waren in de stad gevestigd.

Verder had de stad twee belangrijke economische pijlers. De Handel en de productie en doorvoer van wijn wat kooplieden voornamelijk inkochten uit Hongarije en door verkochten.

Nu gaan we met behulp van de videobeelden Wenen in de late middeleeuwen bekijken.

[fragment 1](#)

[fragment 2](#)

[fragment 3](#)

[fragment 4](#)

[fragment 5](#)

[fragment 6](#)

[fragment 7](#)

[fragment 8](#)

[fragment 9](#)

[fragment 10](#)

[fragment 11](#)

De route begint middenonder en gaat met de klok mee.

De Baroque-stad

Nu gaan we met behulp van de videobeelden Wenen in de Baroque bekijken.

[fragment 1](#)

[fragment 2](#)

[fragment 3](#)

[fragment 4](#)

[fragment 5](#)

[fragment 6](#)

[fragment 7](#)

[fragment 8](#)

[fragment 9](#)

[fragment 10](#)

De videofragmenten beginnen onderaan bij het eerste rondje en gaan rond met de klok mee.

De barok was van 1650 tot 1750. Het was de tijd van de grootgrondbezitters, van de grote landheren die zich vooral aan de westkant van het centrum vestigden.

Dus je vind veel grote gebouwen en mooie opsieringen op de gevels.

De muziekstad

Nu gaan we met behulp van de videobeelden Wenen als muziekstad bekijken.

[fragment 1](#)

[fragment 2](#)

[fragment 3](#)

[fragment 4](#)

[fragment 5](#)

[fragment 6](#)

[fragment 7](#)

Filmfragmenten op de kaart:
Van boven naar onder met
de klok mee.

Ook was het de tijd van De bekende Mozart en Beethoven
Wenen was in de 17de eeuw een belangrijke inspiratiebron voor veel bekende componisten.

Mozart

[Muziek van Mozart](#)

Wolfgang, in Salzburg op 27 januari 1756 geboren, een gelukkige jeugd gekend heeft, ondanks de ontberingen die de lange reizen voor het gestel van de kinderen in die tijd meebrachten. Als kleuter leerde hij spelenderwijs piano, en moest als zesjarige "kunstjes" gaan opvoeren in de salons van de fine fleur van de grote Europese steden: na Wenen en Strassburg stonden Parijs, Londen, Den Haag en München op het programma. De indrukken die het kind Mozart toen opdeed, zouden hem later als veelzijdig componist best van pas komen.

Nog voor het gezin in 1766 naar Salzburg terugkeert, verrast Wolfgang zijn vader-leermeester met symfonietjes en sonates. Hij krijgt opdrachten van het hof en wordt in het orkest van zijn vader violist-concertmeester. Bewust weigerden de Mozarts daarvoor salaris, om het recht te behouden zich op elk ogenblik vrij te kunnen maken voor concertreizen.

Terug in Salzburg wordt Mozart organist en concertmeester. Tijdens een verblijf met zijn kapel in Wenen vindt hij de waardering die hem doet besluiten definitief met de aartsbisschop te breken, en het allereerste experiment als "vrije kunstenaar" op te zetten in Wenen (Haydn was toen nog bij Esterhazy en Beethoven te jong).

Als hij op het punt staat naar Praag te verhuizen, waar hij zowel meer artistieke als financiële waardering vond, benoemt de keizer hem (met een hongerloon) tot hofmusicus, om hem toch maar in Wenen te houden. Ook een laatste reis naar het Noorden bracht meer waardering dan geld op. Het grootste deel van zijn inkomen ging dan nog naar dokters en apothekers, omdat Constanze door te snel opeenvolgende zwangerschappen, erg verzwakt was. Ook zijn eigen gezondheid ging achteruit, en omwille van het voorschot, aanvaardt hij de opdracht voor een "Requiem", ofschoon hij op dat ogenblik reeds werkte aan "Die Zauberflöte" en "La Clemenza di Tito". Net voor de voltooiing van het "Requiem" begeeft zijn gestel het op 5 december 1791 en zijn leerling Carl Süßmayer werkt de partituur af. Door het slechte weer en de ziekte van Constanze was niemand op de begrafenis aanwezig. Zijn lichaam werd in een anoniem massagraf geworpen, zodat het nageslacht hem niet eens postuum kan gaan eer bewijzen.

Beethoven

Muziek van Beethoven

Zijn moeder noemde Ludwig van Beethoven (geboren in Bonn op 16 december 1770) ooit zijn "beste vriendin"; ze was zachtzinnig maar ook zwartgallig. Beethovens jeugd werd grondig bedorven door de vruchteloze en strenge pogingen van zijn vader om een wonderkind te kweken. De gebrekkige muzieklessen worden gelukkig door die van bevoegde collega's aangevuld, zodat hij als zevenjarige zijn eerste optreden als pianist kan vieren, op elfjarige leeftijd Bachs Welgetemperd Klavier van buiten kent, en een jaar later Neefe als hoforganist kan vervangen. Zijn gebrekkige algemene ontwikkeling wordt bij adellijke families welwillend bijgeschaafd. In 1787 gaat Beethoven in Wenen in de leer bij Mozart, die hem een grootse toekomst voorspelt. Hij moet ijlings naar Bonn terugkeren wegens ziekte en het overlijden van zijn moeder. In 1792 is hij weer pas naar Wenen vertrokken als hem de dood van vader gemeld wordt. In 1794 komt de keurvorst uit Bonn hem persoonlijk het achterstallige salaris brengen, en van dan al blijft hij in dienst zonder loon tot hij opgeroepen zou worden. Omdat die oproep uitbleef, woonde hij heel zijn verder leven in Wenen.

Beethoven wordt algemeen beschouwd als DE scharnierfiguur tussen classicisme en romantiek. Dit vinden we terug in de stijlevolutie van zijn belangrijkste werken: de eerste kwartetten, pianosonates en symfonieën zijn nog bijna volledig in de traditie van het Weens classicisme geschreven en slechts hier en daar zijn plotse accenten de aankondigers van de latere typische Beethovenstijl. De laatste weken daarentegen schieten in hun ruwe expressiviteit de vroegromantiek ver voorbij.

Wenen in de Grunderzeit

Nu gaan we met behulp van de videobeelden Wenen in de grunderzeit bekijken.

[fragment 1](#)

[fragment 2](#)

[fragment 3](#)

[fragment 4](#)

[fragment 5](#)

[fragment 6](#)

[fragment 7](#)

[fragment 8](#)

Ook hier gaan de fragmenten weer met de klok mee.

Grunderzeit werd ookwel The Age of Foundation genoemd.
Of Foundation Era.

Nadat de Ringstrasse werd aangelegd, de grote ontsluitingsweg rondom het centrum, breidde Wenen zich uit als een olievlek.

Zo tegen 1890 was ook het tramstelsel klaar en konden de wijken rond het centrum verbonden worden met elkaar.

De stad kreeg nu echt de functie van grote Europese stad.

Wenen tot nu

Na de eerste wereldoorlog verschrompelde de functie van hoofdstad enorm. Van de Donaumonarchie naar een klein nieuw land, Oostenrijk.

In de tweede wereldoorlog was Oostenrijk een deel van het Duitse rijk van Hitler en vrijwel de gehele joodse gemeenschap inclusief tegenstanders van de Nazi's waaronder de burgemeester zijn "op transport" gezet.

De stad "verloor" ruim 800.000 inwoners... Van een slordige 2,1 miljoen naar een ruime 1,3 miljoen.

Na de tweede wereldoorlog heeft het nog enige tijd geduurd voordat Wenen Weer helemaal hersteld was van die oorlog. Veel was verwoest.

In de jaren '60 kreeg de stad hoofdkantoren van de UN, de OPEC en van de IAEO erbij. Dit was erg belangrijk voor de algehele functie van Wenen.

Namelijk in belangrijkheid werd Wenen weer op de kaart gezet.

Ook diende het later als een soort brug tussen West- en Oost Europa

Bijlage 1: De Functiekaart van Wenen.

Op die zelf gefabriceerde kaart van het centrumdeel van Wenen heb ik schematisch geprobeerd aan te geven, waar je bepaalde gebouwen kan vinden.

De kerkelijke gebouwen vind je dus voornamelijk in het oude centrum en ten oosten daarvan.

De Historische gebouwen vind je voornamelijk ten oosten en ten westen van en in het oude centrum.

De Paleizen dan vind je er drie ten westen, aan het oosten en in het Centrum.

Om het centrum gedeelte hebben ze toch genoeg ruimte overgelaten voor parken. Een groot voorbeeld is hierbij de Belvederewijk met het Belvedere park.

Evaluatie met de literatuurbundel

In hoeverre komen de situaties in Wenen overeen met de algemene beelden die tijdens de colleges en in de literatuur besproken worden.

Je zou kunnen zeggen dat Wenen een stad was al vanaf de 10de eeuw want toen woonden er relatief veel mensen op een beperkt stuk grond (p.30)

Wenen is een door de Romeinen gestichte stad maar heeft geen rechthoekig stratenpatroon. Dit komt doordat het tussen de val van de Romeinen en de 8ste eeuw lange tijd vervallen is geweest en pas later si het weer helemaal opgebouwd. En dan rijst al snel de vraag waarom juist daar?

Omdat Wenen een aantal attractiepunten had. Namelijk, de ligging op een kruising van handelswegen (Hanzeroutes) en natuurlijk de Donau.

Later in de tijd van de Baroquestad, een ideaal-typische stad en stadssamenleving, ging het politieke stelsel op de schop en die alle tendeerden naar het ontstaan van sterke centrale overheden.

Wenen was al sinds eeuwen de hoofdstad van een steeds wisselend gebied.

De paleizen en omgeving werden steeds belangrijker. Genieuze stratenplannen en stadsuitbreidingen werden uitgevoerd om voornamelijk de Paleizen zo goed mogelijk te doen uitkomen. In Wenen word dit ook wel de Ringstrasse-period genoemd.

Verder is ook van een algehele gentrification sprake als we kijken naar het centrum.

Na de twee wereldoorlog heeft Wenen zijn wonden gelikt en heeft zich helemaal gestort op de toekomst. Alle oude gebouwen werden gerestaureerd en werden nog mooier dan voor de oorlog. En ook heeft men in de periferie grote woonwijkprojecten opgestart om de vele mensen te herbergen die na de oorlog geen huis meer hadden.

Na de val van het IJzeren Gordijn werd Wenen overspoelt door immigranten uit het oosten. En zo groeide Wenen met sprongen vooruit.

Naar een volwaardige, centrale en bekende plaats in Europa dat de laatste 20 jaar overigens ook erg populair is geworden onder de vele steden-trip toeristen.

Ter afsluiting

Wenen, een stad die iedereen wel bij naam kent.

Maar de vraag is vervolgens: Waar kom ik wat over Wenen te weten en met als handicap, kijkend door de bril van een geograaf die van alles een beetje weet.

En ondanks de alom aanwezige bekendheid, de meeste informatie moet dan maar uit een reisgids komen.

Juist omdat de reisgids mijn uitgangspunt werd, heb ik eigenlijk alleen het centrum besproken. Voor een functiekaart waren de gegevens van de gehele stad met kaarten wel handig geweest. Maar helaas niet voorhanden.

Verder heb ik allerhande informatie uit een mix van andere boeken en internetsites. En zelf met de meest mogelijke moeite vind je nog niet veel over Wenen. Dat in groot contrast tot andere Europese steden.

Ik hoop dat de mix behoorlijk geschud is tot een werkstukje over een Europese Stad, Wenen, voor het vak Nederzettings geografie.

Met vriendelijke groet,

Georg Dekkinga

Bronvermelding

Boeken.

Wenen, informatief Oostenrijk, Jurgen Dorn. (isbn 86194431816)

Wenen, kunst en Architectuur Rolf Toman

De wording van Europa, Michael A Andrews

De Europese stad, Leonardo Benevolo

Wenen, uit de reeks van Capitoool, Stephen Brook.

Steden vroeger en nu, Marlite Halbertsma.

Reis-encyclopedie Oostenrijk van uitg. Lecturama.

Elseviers Historische schoolatlas, Drs.SdeVries, 7de druk, 1973, (agon elsevier-Amsterdam Brussel):

Kaart met kruistocht: (europa 1099), bladzijde 22

Kaart Europa 1555, turkse rijk, bladzijde 31

Kaart Donaumonarchie, met wenen als hoofdstad, oostenrijk 1815, bladzijde 50

Geschiedenisatlas, Meulenhoff Educatief, Eerste druk, Amsterdam 1979, Kai R. Lehtonen, Werner Soderstrom, Helsinki, 1976:

Kaart handelsroutes in de middeleeuwen e.a. (bladzijde 7)

Van het Web:

Kaart van 1858... From A Handbook for Travellers in Southern Germany, Eighth Edition. London: John Murray. 1858.
The University of Texas at Austin, Map Collection

Prent van Wenen komt van: <http://historic-cities.huji.ac.il/austria/wien/wien.html>

Tour 4 periodes wenen: <http://www.gis.univie.ac.at/karto> (galleries)

Die filmfragmenten, gemaakt door Weense Studenten van de Universiteit die de opleiding voor Kartografie doen.

OV: <http://www.wienplan.com> (voor ov-kaart Wenen)

Oostenrijks-Hongaars Rijk. Bron: 1882

JPEG Scan from Blackie & Sons Atlas (Edinburgh, 1882), Scale: 1:2,700,000
(or one inch = about 42 miles)

© copyright 1996, FEEFHS, all rights reserved

Europe, 1618-1660, Weense rijk 1815-1866, Donau rijk 1921

<http://www.ancestry.com/search/rectype/reference/maps/>
Shepherd, William R. Historical Atlas. 2nd. rev. ed. New York, NY: Henry Holt, 1921.

Author William R. Shepherd, comp.

Publisher Henry Holt and Company Year Published 1921

Duitsland 1618

<http://www.ancestry.com/search/rectype/reference/maps/>
Gardiner, Samuel Rawson, ed. School Atlas of English History. London, England: Longmans, Green, and Co., 1892.

Author Gardiner, Samuel Rawson, ed.

Publisher Longmans, Green, and Co. Year Depicted 1618

Wenen kaart Botany

<http://www.botanik.univie.ac.at/plan/location.htm>

Niet alle web-bronnen zijn benut wegens de overtolligheid van kaartjes van het centrum en soms was de een beter dan de ander enzovoorts.

Wel staan alle bronnen in de map werkstuk/media